

การพัฒนาบริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
เพื่อออกแบบนิทรรศการ ผ่านสื่อดิจิทัล

CONTEMPORARY CONTEXTUAL DEVELOPMENT OF KHAO MOR WATPHRACHETUPHON
WIMONMANGKHALARAM RATCHAWORAMAHAWIHAN TO DESIGN EXHIBITION
THROUGH DIGITAL MEDIA

กรรณกาญจน์ กันไชยคำ¹

อรัญ วานิชกร²

รวีเทพ มุสิกะปาน³

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เพื่อออกแบบนิทรรศการ ผ่านสื่อดิจิทัลมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ จำแนกลักษณะทางกายภาพองค์ประกอบของเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ และบริบทร่วมสมัย 2) เพื่อออกแบบนิทรรศการเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อดิจิทัล วิธิดำเนินการวิจัยเริ่มจากศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเพื่อพัฒนาเครื่องมือวิจัย จากนั้นศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ สัมภาษณ์ประเด็นเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ และองค์ความรู้การดูแลสุขภาพในอดีต ด้วยแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดพระมัคคุเทศน์ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ วัดพระเชตุพน ฯ สอบถามประเด็นที่นักท่องเที่ยวหรือ FAQ และสังเกตการณ์ประเด็นร่วมสมัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับปฐมภูมิผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยว ได้ข้อกำหนด การออกแบบข้อมูล จากนั้นออกแบบสื่อนิทรรศการเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ในรูปแบบสื่อดิจิทัล โดยนำเสนอผ่าน QR Code และออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ เป็นข้อมูล 3 ส่วน ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพในอดีต ได้แก่ ส่วนอัตลักษณ์ประกอบด้วย 8 ด้านได้แก่ 1.พระพุทธรูป 2.พระเจดีย์ 4 รัชกาล 3.ทวารบาล 4.ชาติพันธุ์ 5.สินค้าถ่วงเรือ 6.ศาลารายแม่ซ้อ 7.ศาลารายเส้นประธานสิบ 8.ฤๅษีดัดตน ส่วนกายภาพเขามอแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ โยคะศาสตร์ เกษศาสตร์ พฤษศาสตร์ ธรณีวิทยา สุดท้ายส่วนร่วมสมัยจากการสังเกตการณ์นิทรรศการ อาร์ตเบียนนาเล่ ได้เห็นการเปิดรับทางวัฒนธรรมร่วมสมัย ผ่านงานศิลปะจัดแสดงบริเวณเขามอ จากข้อมูลทั้ง 3 ด้าน ผู้วิจัยได้ออกแบบข้อมูลสำหรับใช้ประกอบการทำสื่อ จากนั้นออกแบบสื่อวิดีโอประกอบนิทรรศการในรูปแบบสื่อดิจิทัล โดยนำเสนอแนวความคิดการสร้างบรรยากาศของเขามอมีชีวิต เพื่อเป็นประโยชน์กับนักท่องเที่ยวในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ 1.รูปแบบนิทรรศการการเรียนรู้เขามอร่วมสมัย ผ่านสื่อดิจิทัล 2.รูปแบบของที่ระลึกตามฤๅษีดัดตน

คำสำคัญ: บริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร สื่อดิจิทัล

Abstract

The purpose of this research of Contemporary context development of Khao Mor, Watphrachetuphon Wimonmangkhalararam Ratchaworamahawihan, through Digital Exhibition 1)To explore the identities and physical elements of Khao Mor, and its contemporary context 2)To design Khao Mor Exhibition Through digital media Research Methodology Firstly, exploring secondary data in order to develop our research tools. Secondly, collecting primary data by interview monks, local guides, and experts on Khao

Mor about the history and health care of people in the past. Along with any others Khao Mor related topic that interested by tourists and issues in contemporary context. Then, taking collected data as well as any Khao Mor's related parties into account in analyzing process. Lastly, designing the Digital Exhibition using the analyzed information. This exhibition is presented by the use of QR code as well as souvenirs to encourage more tourism.

Results The result of research analysis is shown into 3 parts. There are eight identities of Khao Mor which are Buddha statue, Pagoda, Reign, Porter, Ethnicity, Ship ballast, Guardian Goddess of Infants, Pratan Sib and Ruesi Danton There are four physical elements which are Yoga, Pharmacy, Botany, and Geology From observing Art Biennale Exhibition, there are contemporary cultural exposure through art exhibited at Khao Mor. These data allows us to be able to achieve a media making and designing it for the use in digital media format. The idea of creating the atmosphere of Khao Mor to encourage tourism will be presented The contemporary exhibition of Khao Mor learning through digital media and Souvenirs in the form Salts.

Keywords: Contemporary Contextual , Khao Mor, Watphrachetuphon Wimonmangkhalaram Ratchaworamahawihan, digital media

บทนำ

การแพทย์แผนไทยถือเป็นศาสตร์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการส่งต่อ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีมาแต่โบราณ ต่อมาในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงเก็บรวบรวมความรู้เกี่ยวกับ แพทย์แผนไทยเอาไว้ ทั้งในรูปแบบของ ตำรายาสมุนไพร ฤกษ์ดีตदन และตำรายาเกี่ยวกับการนวด เพื่อนำมาเป็นความรู้ตาม ศาลารายต่าง ๆ ภายในวัดพระเชตุพน ฯ เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้ทรง ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ฯ และมีการจัดตั้งโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดโพธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นโรงเรียนแพทย์แผนไทยแห่งแรก เพื่อเป็นการช่วยเก็บรักษาตำรายาที่กำลังจะสูญหาย รวมถึงการรักษาทางด้านแพทย์แผนตะวันตกเริ่มเข้ามา ทำให้ชนรุ่นหลัง ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นที่น่าเสียดายที่ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาอย่าง ยาวนานจะเลือนหายไป ภายในวัดพระเชตุพน ฯ จึงได้มีการก่อร่างสร้างเขามอขึ้นมา และได้ทำการย้ายฤกษ์ดีตदनตามศาลา ราย เข้ามาระดับเขามออีกด้วย เขามอจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ และพัฒนาการ ด้านแพทย์แผนไทย

ดังที่กล่าวมาข้างต้น เขามอ ที่มีความโดดเด่นทางด้านแพทย์แผนไทย ได้แก่ เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ซึ่งในสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้นำหินมาก่อเป็นสวนเขามอประดับรอบวัด โดยมีพระราชประสงค์ในการ รวบรวมการแพทย์แผนโบราณ และศิลปะวิทยาการครั้งกรุงศรีอยุธยาไว้ภายใน เขามอ โดยนำเขามอมาจัดวางโดยรอบวัด พระเชตุพน ฯ จำนวน 24 เขา อีกทั้งยังทรงพระราชดำริ นำท่าฤกษ์ดีตदन อันเป็นการพักผ่อนอิริยาบถ และแก้โรคปวดเมื่อย มาจัดเรียงตามส่วนต่าง ๆ ของเขามอ จำนวน 80 ท่า 82 ตน

จากข้อมูลดังกล่าวทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผน ไทย ซึ่งการเผยแพร่องค์ความรู้นั้นมีหลากหลายวิธี อาทิเช่น การเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ การจัดพิมพ์หนังสือ การทำสื่อ โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ การทำผลิตภัณฑ์ที่ระลึก การจัดนิทรรศการ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการจัดนิทรรศการเป็น รูปแบบที่มีความเหมาะสมที่สุด เนื่องจากเป็นการเผยแพร่ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถสัมผัสประสบการณ์ และรับรู้ข้อมูลได้อย่าง ครอบคลุมสื่อได้ทุกรูปแบบ

นอกจากนี้การพัฒนาเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้รูปแบบของการศึกษามีลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้อันอยู่ในรูปแบบปัจจุบัน จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำมาปรับใช้ในการออกแบบนิตรรศการครั้งนี้ร่วมด้วย โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พบว่ามีมูลค่ารวม 21,981 ล้านบาท อุตสาหกรรมแอนิเมชัน มีมูลค่า 3,965 ล้านบาท เติบโตร้อยละ 1.6 เมื่อเทียบกับปี 2558 สำหรับปี 2561 มูลค่าดิจิทัลคอนเทนต์ในไทยมีแนวโน้มเติบโตเพิ่มขึ้น โดยคาดว่าจะมีมูลค่าถึง 26,000 ล้านบาท (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2560)

บริษัทที่เปลี่ยนแปลงไปโดยรอบของเกาะรัตนโกสินทร์ มีความเจริญมากขึ้น โดยมีการคมนาคมและเทคโนโลยีที่ช่วยเข้ามาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์ความรู้สามารถอธิบายได้ในรูปแบบที่หลากหลายโดยใช้การสื่อสารสื่อใหม่เป็นตัวเชื่อม ประกอบกับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาภายใน วัดพระเชตุพน ฯ โดยเฉลี่ยกว่า 10,000 รายต่อวัน องค์กรความรู้ที่ถูกต้อง และการสื่อสารที่ตรงจุดต่อผู้รับสารจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ถึงการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์การให้บริการตามแบบความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล พร้อมทั้งการสร้างความปลอดภัยของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมถึงการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการแพทย์ทางเลือก โดยผสมองค์ความรู้จากเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่เข้ากับองค์ความรู้ และภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการแพทย์ของไทยให้เป็นที่รับรู้ในระดับโลก (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเสนอของเขามอนอดีตกาล เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องราวเขามอน วัดพระเชตุพน ฯ ที่ยังคงเข้ามาสัมผัส เรียนรู้ได้ในสถานที่จริง ด้วยการบูรณาการควบคู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาจะเน้นไปทางด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกผ่านสื่อดิจิทัล เพื่อสร้างสรรค์นิตรรศการ เขามอน วัดพระเชตุพน ฯ ร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ จำแนกองค์ประกอบทางกายภาพ และบริบทร่วมสมัย เขามอน วัดพระเชตุพน ฯ
2. เพื่อออกแบบนิตรรศการเขามอน วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อดิจิทัล

สมมติฐานของการวิจัย

1. หน่วยงานวัดพระเชตุพน ฯ เห็นด้วยกับการนำเสนอเขามอน ผ่านสื่อดิจิทัล
2. นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อดิจิทัลเขามอน วัดพระเชตุพน ฯ มากกว่า 80%
3. นักท่องเที่ยวจะมีความชื่นชอบในงานวิจัย มากกว่า 80%

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านข้อมูลการวิจัย
 - 1.1. ศึกษาบริบทเขามอน เพื่อจำแนกลักษณะทางกายภาพ วัสดุ และองค์ประกอบ
 - 1.2. ศึกษาการออกแบบสื่อดิจิทัล
 - 1.3. ศึกษาผลิตภัณฑ์ และการออกแบบ
2. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

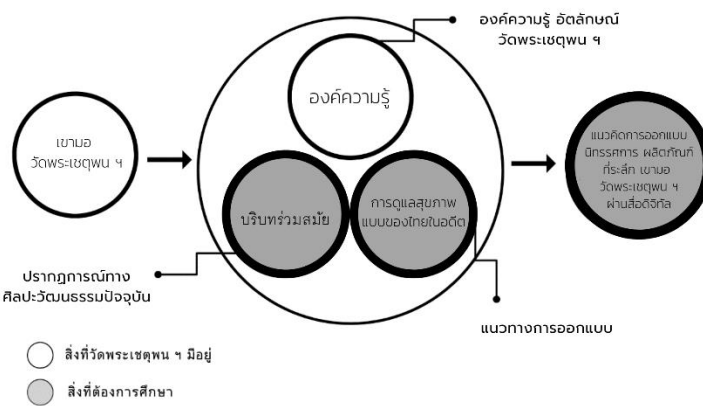
เขามอ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตด้านการออกแบบ

ศึกษาเขามอในบริบทร่วมสมัย เพื่อออกแบบนิทรรศการเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านผลิตภัณฑ์ที่ระลึก

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

การศึกษาจะมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพแบบของไทยในอดีต โดยแบ่งเป็นข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่การศึกษา องค์ความรู้ อัตลักษณ์ วัดพระเชตุพน ฯ การศึกษาปรากฏการณ์ทางศิลปวัฒนธรรม และการศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพเขามอ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึกผ่านสื่อดิจิทัล เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ร่วมสมัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักท่องเที่ยว วัดพระเชตุพน ฯ เพื่อเป็นการลดเวลา และปริมาณงานประชาสัมพันธ์ ที่ต้องใช้มีคทุเทศก์ลง อีกทั้งการเผยแพร่ยังสามารถกระจายได้มากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ในการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการลดข้อจำกัดของเรื่องราวในอดีตสู่ความเป็นภาพเคลื่อนไหว และบรรยากาศของบริบทเขามอร่วมสมัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการออกแบบเนื้อหา (Content Design) เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ
2. ได้แนวทางการสร้างสรรค์เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ที่สามารถอธิบายตัวเองได้ผ่านสื่อดิจิทัล
3. ได้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารเว็บไซต์ และข้อมูลทุติยภูมิวัดพระเชตุพน ฯ
2. ลงพื้นที่สังเกตการณ์การท่องเที่ยว ถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ
3. สัมภาษณ์พระมีคทุเทศก์ประจำวัดพระเชตุพน ฯ
4. การศึกษาองค์ความรู้ด้วยการวิจัย และพัฒนา (Research & Development) โดยมุ่งเน้นการศึกษาค้นคว้า

ปฐมภูมิ

5. การศึกษาบริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ
6. วิเคราะห์ และสรุปเป็นข้อกำหนดด้านอัตลักษณ์ จำแนกลักษณะทางกายภาพองค์ประกอบของเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ และบริบทร่วมสมัย เพื่อใช้ในการออกแบบ

7. การพัฒนาการออกแบบนิทรรศการผ่านสื่อดิจิทัล
8. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึก
9. นำเสนอนิทรรศการเขามอร่วมสมัย ผ่านสื่อดิจิทัล

ผลการวิจัย

ข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นข้อมูลที่มีขอบเขตด้านอัตลักษณ์ การจำแนกองค์ประกอบของเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึก ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและ โดยข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาจากศักยภาพการออกแบบสร้างสรรค์ และนำเสนอต่อคณะกรรมการ วัดพระเชตุพน ฯ ที่เป็นรูปธรรมเป็นสำคัญ

จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาการออกแบบ นิทรรศการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ แพทย์แผนไทย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (อรัญ วาณิชกร และคณะ, 2561) ในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 15 โดยตั้งอัตลักษณ์วัดโพธิ์ ออกมา 7 บอร์ด 14 หัวข้อ ในการนำเสนอภายในนิทรรศการ มีการออกแบบข้อมูล ดังนี้

พระพุทธรูป

พระวิหารพระพุทธรูปไสยาส หรือวิหารพระนอนตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในเขตพุทธาวาส วัดพระเชตุพน ฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างพระพุทธรูปไสยาส ขึ้นคราวบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ฯ ครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ.2375 นอกจากพระวิหารจะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสแล้ว ยังมีจิตรกรรมฝาผนังที่บันทึกราวพิชารายล้อมรอบตัวพระวิหารตามแบบไทยประเพณี ภายในวิหารมีพระพุทธรูปไสยาส ที่มีความสวยงาม และมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ มีลักษณะพิเศษโดยที่พระบาทขององค์พระ ได้ประดับมุกมงคล 108 ประการ อีกทั้งยังมีพระอุโบสถทั้งสี่ทิศ เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ และสร้างพระวิหารไว้ประจำสี่ทิศ พระระเบียงชั้นในประดิษฐานพระพุทธรูป 150 องค์ พระระเบียงชั้นนอกประดิษฐานพระพุทธรูป 244 องค์ ปัจจุบันทางวัดได้ บูรณปฏิสังขรณ์ลงรักปิดทอง พระพุทธรูปทุกองค์ล้วนแต่เป็นเนื้อสำริด มีพุทธลักษณะงดงามอร่ามตา เป็นพุทธศิลป์ในยุคสมัยต่าง ๆ

พระมหาเจดีย์ 4 รัชกาล

พระมหาเจดีย์ทั้งสององค์อยู่ในบริเวณกำแพงสีขาว ชุ่มประดูทางเข้าเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ แบบจีน ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ เครื่องถ้วยหลากสี พระมหาเจดีย์แต่ละองค์เป็นเจดีย์ย่อไม้สิบสองเพิ่มมุมสูง 42 เมตร ประดับกระเบื้องเคลือบ และกระเบื้องเครื่องถ้วยลวดลายต่าง ๆ สังกัดได้ง่าย พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 1 คือ พระมหาเจดีย์องค์กลาง ประดับกระเบื้องสีเขียว นามว่า พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 2 คือ พระมหาเจดีย์ทิศเหนือ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีขาว นามว่า พระมหาเจดีย์ดิถีธรรมกรนิทาน พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 3 คือ พระมหาเจดีย์ด้านทิศใต้ ประดับกระเบื้องเคลือบสีเหลือง นามว่า พระมหาเจดีย์มุนีบัณฑิตบริหาร พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ 4 คือ พระมหาเจดีย์ด้านทิศตะวันตกประดับกระเบื้องสีขาบ หรือสีน้ำเงินเข้ม นามว่าพระมหาเจดีย์ทรงพระศรีสุริโยทัย

ทวารบาล

ทวารบาลไทย เริ่มตั้งแต่สมัย ร.1 วัดโพธิ์แห่งนี้ได้มียักษ์เฝ้าวัด 2 คู่ 4 ตน คือ ยักษ์กายสีแดง , ยักษ์กายสีเขียว, ยักษ์กายสีเทา และยักษ์กายสีเนื้อเกิดขึ้น ซึ่งตัวจริงมีลักษณะคล้ายกับยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์

ทวารบาลจีน ตึกตาแดงกายแบบจีน เป็นรูปปั้นดิน คือ ตึกตาหินยืนท้าวเอวถืออาวุธ แต่งกายแบบจีน เป็นขุนนางฝ่ายบู๊ เป็น นักรบ มือถืออาวุธ หน้าตาดุเมื่อจ้องมอง มีสี่เกราะรัดตัวอย่างห่มตะแบง บางรูปก็เหมือนทหารยืน ประจำการระดับขุนพล ทำหน้าที่คล้าย security guard ประจำวัดโพธิ์ ในปัจจุบัน

ทวารบาลฝรั่ง ตึกตาจีนแต่งกายแบบฝรั่ง เป็นรูปมารโคโปกโล คือ ฝรั่งคนแรกที่เดินทางเข้าไปใน ประเทศจีน และเผยแพร่อารยธรรมตะวันตกให้แก่ชาวจีน มีอยู่ 4 คู่

ชาติพันธุ์

วัดพระเชตุพน ฯ หรือวัดโพธิ์ ในปัจจุบันถือว่าเป็นสถานที่คล้ายพิพิธภัณฑ์ (Museum) ที่บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าขาย ภาษา เศรษฐกิจ การแพทย์ จิตรกรรม สถาปัตยกรรมที่เป็นการรวม 3 สัญชาติ ไทย จีน ฝรั่งเศส เข้าไว้ด้วยกัน อีกทั้งยังมีองค์ความรู้อีกมากมาย ทำให้เรื่องราวเหล่านี้ต่างเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติ ที่เข้ามา ณ วัดโพธิ์แห่งนี้

ด้านการแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย

ศาลารายแม่ซื้อ

แม่ซื้อ เป็นวิธีการที่บรรพบุรุษของเราคิดขึ้นเพื่อปกป้องลูกหลานให้มีชีวิตที่ดี เด็กทุกคนที่เกิดมาต้องมีแม่ซื้อ ประจำวันเกิดคอยดูแลปกป้องให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง หลีกเลียงการเจ็บไข้ได้ป่วย ทั้งยังเป็น การ สร้างขวัญ และกำลังใจแก่พ่อแม่ที่ต้องเลี้ยงลูก ๆ ของตนด้วย ซึ่งทั้งหมดเป็นการสื่อให้เห็นถึงความรักจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อแม่ซื้อเห็นเด็กทารกมีแม่ใหม่ซึ่งก็คือคน จึงเกิดความหวงแหนอยากได้ลูกกลับไปอยู่กับตนจึงมักทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย ส่วนคนโบราณก็มักจะไม่ให้พูดว่าเด็กทารกน่ารัก แต่มักจะให้พูดว่าน่าเกลียดน่าชังเพื่อไม่ให้แม่ซื้อนึกเสียใจ

ศาลารายเส้นประธานสิบ

เส้นประธาน มีความสำคัญต่อการบำบัดรักษาโรคด้วยวิธีการนวดแผนไทย เพราะเป็นโครงสร้างที่ใช้ในการอธิบายถึงความเป็นปกติสุข และความผิดปกติของร่างกายได้ โดยเฉพาะความผิดปกติซึ่งมีสาเหตุมาจากการติดขัดหรือกำเริบของลม เชื่อกันว่ามีเส้นอยู่ในร่างกายของเราถึง 72,000 เส้น แต่ที่เป็นเส้นประธาน แห่งเส้นทั้งปวงมีเพียง 10 เส้นเท่านั้น เส้นประธาน เป็นทางเดินของลม ซึ่งเป็นพลังภายในที่หล่อเลี้ยงร่างกาย ให้ทำงานได้ตามปกติ (ประพจน์เกษตรภาส, 2555)

ฤาษีตัดตน

เขามอ หรือสวนหย่อม เป็นสวนหินปลูกไม้ประดับที่รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้รื้อขนก้อนศิลาใหญ่ และเล็กซึ่งก่อเป็นภูเขาในสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง

เขาฤาษีตัดตน คือสวนสุขภาพแห่งหนึ่งอยู่ใกล้กับพระวิหารทิศใต้ เป็นพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 1 ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมการแพทย์แผนโบราณ และศิลปะวิทยาการครั้งกรุงศรีอยุธยาไว้ ทรงพระราชดำริเอาท่าตัดตน อันเป็นการพักผ่อนอิริยาบถ แก่ปวดเมื่อยตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย คติไทย ที่ยกย่องฤาษีเป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาทศิลปะ วิทยาการต่าง ๆ เป็นรูปปั้นฤาษีตัดตนท่าต่าง ๆ สมัยแรกสร้างนั้นปั้นด้วยดิน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 หล่อเป็นเนื้อชินจนถึงปัจจุบัน เดิมนั้นฤาษีตัดตนมีทั้งหมด 80 ท่า 82 ตนแต่ปัจจุบัน คงเหลืออยู่ 24 ท่า 25 ตน อีกทั้งยังมีคติโบราณเชื่อว่าต้นไม้ทุกต้นคือยา จึงมีสมุนไพรหลากหลายชนิดมาประดับตกแต่ง

อัตลักษณ์จากสินค้าถ่วงเรือ

สินค้าถ่วงเรือ หรืออับเฉาวัดพระเชตุพน ฯ มีความโดดเด่นในเรื่องความเป็นวิถีจีน การดำเนินชีวิต เช่น ตุ๊กตาเงินขุนนางฝ่ายพลเรือน ตุ๊กตาเงินนักปราชญ์ หรือชีวจ่าย ตุ๊กตาเงินสามัญชน ตุ๊กตารูปสิงโตคาบแก้ว รูปสลัก และรูปปั้นศิลาแบบจีน นอกจากนี้มีรูปสลักเหมือนคนแล้ว ยังมีรูปกลอง รูปสัตว์ ช้าง ม้า ควาย ไก่ ลิง หมู ตั้งประดับตามลานบริเวณเขตพุทธาวาส บางแห่งอยู่ข้างสวนหินขนาดใหญ่เล็ก ทุกตัวนั้น ไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนแห่งศิลปกรรมจีนเท่านั้น ยังบอกถึงฝีมือช่างสลัก ช่างปั้นว่ามีชั้นเชิงแฝงด้วยภูมิธรรม ภูมิปัญญา และปรัชญาอันลุ่มลึกไว้ด้วย (พระมหาอุดม ปัญญาโก, สัมภาษณ์ 2561)

สรุปการลงพื้นที่ศึกษาการออกแบบ นิทรรศการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แพทย์แผนไทย วัดพระเชตุพน ฯ โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของอัตลักษณ์วัดพระเชตุพน ฯ องค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การออกแบบที่มีการใช้ลายเส้นสเก็ตซ์ ผสมผสานกับรูปถ่าย และยังมีการจัดทำสื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ที่นำเทคโนโลยีเข้ามาร่วม สร้างฐานข้อมูลที่เป็นจริง โดยผู้วิจัยได้ดึงอัตลักษณ์ของ วัดพระเชตุพน ฯ นั่นคือ เขามอฤาษีตัดตน มาเป็นตัวแทนในการเผยแพร่ องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ดังนี้

การศึกษาบริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ

จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์เคลื่อนไหวของศิลปะ การปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับศิลปวัฒนธรรมในปัจจุบัน จากแนวคิดของศิลปินที่แสดงต่อผลงานของตนเองนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่หลากหลาย สังเกตได้เด่นชัดในปัจจุบันกับงานอาร์ต Bangkok Art Biennale 2018 ได้นำมาเสนอผลงานภายในวัดพระเชตุพน ฯ มีเข้าร่วมทั้งหมด 4 ผลงาน ดังนี้

1. ชุดผลงาน Aftermart เป็นกาลเล่าเรื่องราวผ่านภาพวาดที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างปรัชญา ศาสนาพุทธ และประวัติศาสตร์ เกิดเป็นงานจิตรกรรมลอยตัวถูกวางเข้ากับรูปปั้นฤๅษีดัดตน บริเวณเขามอ ในวัดพระเชตุพน ฯ

ภาพที่ 2 ภาพผลงาน Aftermart อาร์ตเบียนนาเล่ 2018 วัดพระเชตุพน ฯ

2. ชุดผลงาน Home , Body , Memory ผลงานศิลปะจัดวางขนาดใหญ่ บริเวณภายในสระจระเข้ วัดพระเชตุพน ฯ สัมผัสกับภูมิปัญญาด้านต่างๆ ทั้งทางการแพทย์ งานออกแบบ วรรณกรรม บทประพันธ์ การนวดสมุนไพร และโหราศาสตร์

ภาพที่ 3 ภาพชุดผลงาน Home , Body , Memory อาร์ตเบียนนาเล่ 2018 วัดพระเชตุพน ฯ

3. ชุดผลงาน A Shadow of Give เป็นประติมากรรมเชิงทดลองที่ได้แรงบันดาลใจจากภาพเขียนฝาผนังสองมิติในโรงทาน ที่เป็นสัญลักษณ์ของการมอบให้ ความไม่เห็นแก่ตัว และความเคารพ

ภาพที่ 4 ภาพชุดผลงาน A Shadow of Give อาร์ตเบียนนาเล่ 2018 วัดพระเชตุพน ฯ

4.ชุดผลงาน Zuo You He Che (จั่วโย่วเหอเชอ) เป็นการประสานกันระหว่าง 3 สิ่ง คือสัตว์ (ส่วนหัว) คน (ส่วนขา) และเทพเจ้าเป็นร่างเดียวกัน แต่แยกออกเป็น ชาย และขวา ส่วนม้วนกระดาษที่คาบอยู่นั้น ไม่มีใครบอกได้ว่าคือคัมภีร์อะไร ผู้ชมต้องนำมาตีความเอาเอง โดยใช้ความสงบในใจ

ภาพที่ 9 ภาพชุดผลงาน Zuo You He Che (จั่วโย่วเหอเชอ)อาร์ตเบียนนาเล่ 2018 วัดพระเชตุพน ฯ

บทสัมภาษณ์ พระมหาอุดม ปัญญาโก ผศ.ผอ. ฝ่ายวิชาการ และเป็นพระมัคคุเทศก์ประจำวัดพระเชตุพน ฯ
เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการเข้ามาของผลงานศิลปะ และวัฒนธรรมวิถี ได้กล่าวว่า

วัดพระเชตุพน ฯ เป็นวัดที่มีความร่วมสมัยของความเป็น ไทย จีน ฝรั่งเศส มาตั้งแต่ครั้งอดีตมีความสำคัญทั้งในเรื่อง ศิลปวัฒนธรรม ความวิจิตร การค้าขาย และการแพทย์แผนไทยครั้งสมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีความโดดเด่นเกี่ยว การเป็นวัดท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชื่นชอบที่จะเข้ามาเรียนรู้ถึงเรื่องราวมากมายในสถานที่แห่งนี้ การเข้ามาของ ผลงานศิลปะจึงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ และเป็นการสร้างสีสันแบบใหม่ในการท่องเที่ยวได้ดี

ภาพที่ 5 การสัมภาษณ์ และนำเสนอโมเดลการจำแนกองค์ประกอบทางกายภาพ แก่คณะกรรมการ ฝ่ายวิชาการ และเป็นมัคคุเทศก์ ประจำวัดพระเชตุพน ฯ

สรุปปรากฏการณ์ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร โดยปัจจุบันได้มีการสรรค์สร้างจากแนวคิด จากศิลปินระดับชาติหลากหลายแขนง ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงบทบาทการนำเสนอองค์ความรู้ผ่านงานศิลป์
2. การบูรณาการร่วมของผลงานศิลปะ และวัฒนธรรมที่เด่นชัด
3. รูปแบบของวัดจากเดิมเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยโบสถ์วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวช แต่ปัจจุบันได้เกิดการรังสรรค์งานศิลปะ สู่พสกนิกรชาวไทยมากยิ่งขึ้น

การศึกษาลักษณะทางกายภาพ เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษา และวิเคราะห์การจำแนกลักษณะทางกายภาพองค์ประกอบของ เขามอ จากการลงพื้นที่นำมาออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกเขามอร่วมสมัย วัดพระเชตุพน ฯ จากกรณีศึกษา เขามอ ภาษีตัดตน ผู้วิจัยจึงได้ข้อกำหนดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ 4 ด้าน คือ 1) โยคะศาสตร์ 2) พฤษศาสตร์ 3) เกษศาสตร์ 4.) ธรณีวิทยา โดยข้อมูลได้ผ่านผ่านผู้เชี่ยวชาญ ในการประเมิน

1) โยคะศาสตร์

โยคะศาสตร์ หรือท่านวดฤๅษีตัดตนปรากฏหลักฐานเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชการที่ 1 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ (พ.ศ. 2325 - 2352) เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ซึ่งทรงได้กำกับกรมช่างหล่อเป็นแม่กองเกณฑ์ช่างหล่อรูปฤๅษีที่แสดงท่าตัดตนต่าง ๆ จำนวน 80 ท่า แต่เป็นฤๅษี 82 ตน เพราะมี 2 ท่า ที่หล่อเป็นฤๅษี 2 ตน ช่วยกันตัดกาย โดยท่าฤๅษีจาก 80 ท่า 82 ตน นั้น ได้ดึงเอาเอกลักษณ์ในแต่ละท่ามาทั้งหมด 9 ท่า ดังนี้

1. ท่าฤๅษีแบบไทย พระนามว่า พระมโนช เป็นท่านั่งตัดฝ่ามือซ้ายและขวา วางไว้เหนือศีรษะ แก้อาการปวดศีรษะ
2. ท่าฤๅษีแบบจีน นามว่า หลีเจ่ง เป็นทางยกมือเอนสลับขวา ซ้าย แก้อาการปวดศีรษะ
3. ท่าฤๅษีแบบฝรั่ง นามว่า โยฮัน เป็นท่านั่ง กางขาออกยึดตรงไปด้านข้าง ซ้าย ขวา แก้อาการขัดแข้งขา
4. ท่าฤๅษีในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 นามว่า พระไชยา เป็นท่ามือขวาจับเอวซ้าย และยกมือซ้ายขึ้นข้างลำตัว แก้อาการลมเอว หรืออาการปวดท้อง

5. **ท่าฤๅษีแบบท่ากรมพระปรมา** นามว่าพระสมุทร์ เป็นการยกเท้าขึ้นมาพาดบริเวณไหล่ แก้อาการสะโพก ต้นขา แคลง
6. **ท่าฤๅษีแสดงถึงการไหว้สวัสดิ** เป็นการยกพนมดัดมือไว้เหนืออก แก้อาการกระเพาะปัสสาวะอักเสบ
7. **ท่าฤๅษีแม่ซื้อ** มีลักษณะกายเป็นคน หัวเป็นกวาง เป็นการทำท่ายื่นบิดสะโพกและย่อเข้าเล็กน้อย แก้อาการเข้าเคล็ด
8. **ท่าฤๅษีแบบท่านวด 2 คน** มีนามว่าสวามิต และวสิทธิ เป็นท่าที่ต้องใช้ฤๅษี 2 คน คนหนึ่งนอนคว่ำและยกมือขึ้นไปหาอีกคนเพื่อจับ เทียบหลัง และดึงข้อมือขึ้นไปเหนือศีรษะ แก้อาการลมตะคริว

2) พฤษศาสตร์

1. **มะขามป้อม** มีลักษณะ มีผลกลม เนื้อหนาสีเขียว มีรสชาติฝาด ขม เปรี้ยว และอมหวาน ช่วยป้องกันโรคหวัดได้ดี
2. **สมอติง** มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้น แตกกิ่งก้านสาขาแผ่ออก เปลือกไม้เรียบสีน้ำตาลแกมเทา มี แก้วโลหิตเป็นพิษ แก้เสมหะโลหิต และยังใช้เป็นยาแก้ไอ แก้เจ็บคอได้
3. **สมอไทย** มีลักษณะเป็นสมุนไพรกำจัดสารพิษออกจากร่างกาย และช่วยบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ ใช้รักษาอาการท้องผูกเรื้อรัง

3) เกษศาสตร์

1. **ฟ้าทะลายโจร** คือ สมุนไพรชนิดหนึ่งซึ่งช่วยรักษาโรคหวัด ตามตำรับแพทย์แผนไทยนั้นได้มีการใช้ฟ้าทะลายโจรรักษาโรคไข้หวัดมาตั้งแต่อดีตแล้ว เพราะในฟ้าทะลายโจรมีสารสำคัญทางพฤษศาสตร์อยู่หลายชนิด เช่น สารไดเทอร์ปีนแลคโตน สารฟลาโวนอยด์ และสารประกอบอื่น ๆ
2. **หนุ่แมนประสานกาย** คือ สมุนไพรที่ใช้ในการป้องกัน และต่อสู้กับไข้หวัด รวมไปถึงหอบหืดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดอยู่ในกลุ่มกลุ่มซาโปนิน สามารถขยายหลอดลม ซึ่งจะลดการหลั่งสารฮีสตามีน และสารเมซโคลินที่ก่อให้เกิดการแพ้
3. **รางจืด** คือ สมุนไพรที่ช่วยลดพิษของตะกั่ว นับได้ว่าเป็นสมุนไพรที่เข้ากับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมในบ้านเราเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังลดความเสี่ยง และช่วยบรรเทาอาการที่เกิดจากการปนเปื้อนสารตะกั่วที่มาจากไอเสียน้ำมันเบนซินที่มีการสะสมในร่างกายจนกลายเป็นโรคพิษสารตะกั่วเรื้อรังในระยะยาวได้
4. **สังเขรฆาต** คือ สมุนไพรที่ช่วยบำรุงกระดูกกันอย่างแพร่หลาย โดยระบุว่า สรรพคุณของเพชรสังฆาตช่วยบำรุงกระดูก เพิ่มมวลกระดูก และบรรเทาอาการบวมและอาการอักเสบได้ เพชรสังฆาตยังช่วยเพิ่มการสร้างคอลลาเจนในเซลล์สร้างกระดูก และยังมีฤทธิ์ป้องกันการสูญเสียมวลกระดูกในหนูทดลองที่ถูกตัดรังไข่

4.) ธรณีวิทยา

1. หินเขมอ วัดพระเชตุพน ฯ

1.2. **หินเลียงผ** เป็นหินสีแดง มาจากเมืองเลียงผ ซึ่งอยู่ติดทะเลจีน ตะวันออก ปัจจุบันอยู่ในมณฑลเจ้อเจียง ตอนต้นรัตนโกสินทร์ ไทยมีการค้าสำเภากับจีน และของที่ตีจากจีนนั้นก็มาจากเมืองนี้เป็นจำนวนมาก

2. หินอัฒ

2.1. **เสาโคมจีน** เป็นการสร้างเพื่อแสดงถึงความเป็นธรรมชาติ หรือต้นไม้แบบจีน อีกทั้งยังสื่อถึงความสว่างไสวในชีวิตอีกด้วย

2.2. **สิงโตคาบแก้ว** หรือที่เรียกกันว่าหมอบราบคาบแก้ว หมายถึงการยอมความโดยดี แบบไม่ขัดขืน โดยเอาสิงโตหินในท่านอนหมอบ ในปากมีก้อนหินกลมๆ คาบอยู่ เรียกว่าลูกแก้ว ดังนั้นจึงเรียกว่าสิงโตคาบแก้ว มาเปรียบเทียบกับให้เห็น

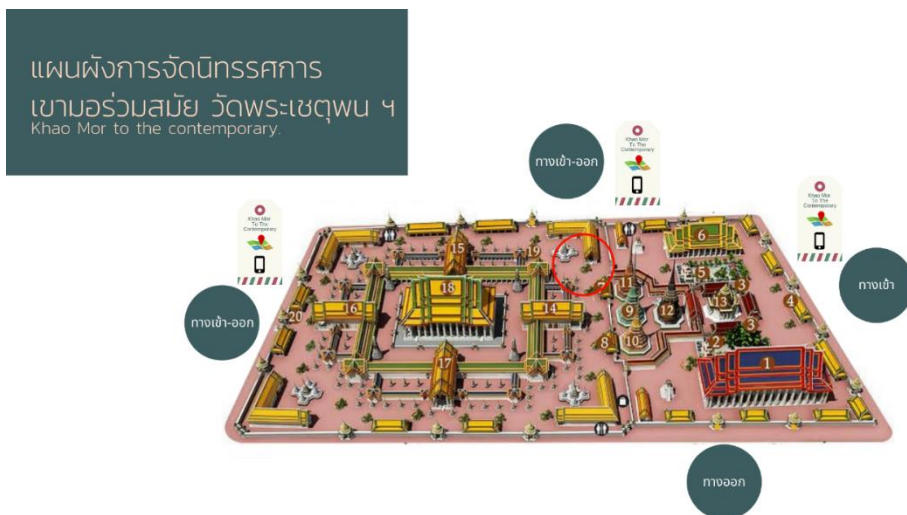
2.3 ฮก ลก ซิ่ว สิริมงคลในคติจีน โดยอาจเป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ รูปเทวดา แต่ถ้าหากเป็นรูปเทพ ชาวจีนจะนับถือเป็นอย่างมาก เรื่องของสิริมงคลดังกล่าว คือลักษณะของความร่ำรวย อำนาจวาสนาและอายุยืนยาว ซึ่งชาวจีนเรียกว่า ฮก ลก ซิ่ว

จากการศึกษาข้อมูลวิทยุภูมิวัดพระเชตุพน ฯ การลงพื้นที่สังเกตการณ์การท่องเที่ยว ถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสัมภาษณ์พระมัคคุเทศก์ประจำวัดพระเชตุพน ฯ และการศึกษาบริบทร่วมสมัย เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และหาข้อกำหนดได้ ดังนี้

1. เขามอวัดพระเชตุพน ฯ มีความเด่นชัดในเรื่องราวของการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย
2. การเพิ่มฟังก์ชันให้ผู้บริโภคได้มีโอกาสในการตัดสินใจซื้อที่หลากหลาย
3. การออกผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบร่วมสมัย
4. การออกแบบที่มีเทคโนโลยีผ่านสื่อดิจิทัล เข้ามาเป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ที่ระลึก สู่ผลงานแนวคิดผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เขามอร่วมสมัย วัดพระเชตุพน ฯ

การศึกษาองค์ความรู้ด้วยการวิจัย และพัฒนา (Research & Development) โดยมุ่งเน้นการศึกษาองค์ความรู้ปฐมภูมิ

จากการศึกษา และจำแนกองค์ประกอบทางกายภาพ เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ สู่แนวคิดของการนำสื่อดิจิทัลเข้าร่วม เป็นการจัดนิทรรศการเขามอร่วมสมัย ในพื้นที่วัดพระเชตุพน ฯ เพื่อนำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเข้ามาท่องเที่ยว ศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น โดยเป็นการเรียนรู้เขามอร่วมสมัย ที่มีการผสมผสานการดูแลสุขภาพแบบไทย ผ่านเรื่องราวเขามอ ทั้ง 4 ศาสตร์ พฤษศาสตร์ เกษศาสตร์ ธรณีวิทยา ท่าโยคะศาสตร์ฤๅษีดัดตน เพื่อเรียนรู้เรื่องราว และการดูแลสุขภาพแก้อาการปวดเมื่อยต่างได้ โดยวิธีการนั้นเป็นการเสกนเข้าสู่ระบบคิวอาร์โค้ด บริเวณตามท่าต่างๆ 18 ท่าฤๅษีดัดตน เพื่อเป็นการนำเสนอองค์ความรู้การดูแลสุขภาพแบบไทย และความสำคัญของเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อในรูปแบบวิดีโอ โดยมีสื่อปฏิสัมพันธ์เข้ามาร่วมด้วย เพื่อเป็นแนวคิดการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่กิจกรรมเขามอ วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อดิจิทัล เป็นการลดเวลา และปริมาณงานประชาสัมพันธ์ ที่ต้องใช้มีคฤศก์กลอง อีกทั้งการเผยแพร่ยังสามารถกระจายได้มากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเวลา และการสร้างโอกาสในการต่อยอดสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

ภาพที่ 6 แผนผังการจัดนิทรรศการเขามอร่วมสมัย ผ่านสื่อดิจิทัล

แนวทางการจัดทำสื่อดิจิทัล

จากการศึกษา และจำแนกองค์ประกอบทางกายภาพ เขามอ วัดพระเชตุพน ฯ จากโมเดลกระดาษ มาสู่รูปแบบโมเดลเขามอแบบการใช้อะคริลิค ต่อยอดไปถึงแนวคิดของการนำสื่อดิจิทัลเข้าร่วม โดยเป็นการสแกนเข้าสู่ระบบคิวอาร์โค้ด เพื่อเป็นการนำเสนอองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย และความสำคัญของวัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อในรูปแบบวีดิโอ เพื่อเป็นแนวคิดการเพิ่มคุณค่า และประสิทธิภาพให้แก่ภัณฑารักษ์การเขามอร่วมสมัย วัดพระเชตุพน ฯ ผ่านสื่อดิจิทัล

ภาพที่ 7 สตอริบอร์ดวีดิโอ ฉากที่ 1-4

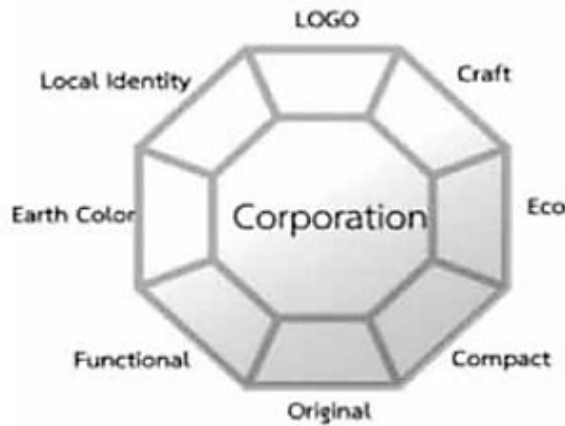
ภาพที่ 8 สตอริบอร์ดวีดิโอ ฉากที่ 5-7

จากข้อมูลที่ได้วิจัยได้ทำการศึกษามานั้น เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ เขามอวัดพระเชตุพน ฯ โดยผ่านการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การการศึกษาเชิงลึก และนำไปต่อยอดกระบวนการคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางการการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผ่านสื่อดิจิทัล เป็นการลดเวลา และปริมาณงานประชาสัมพันธ์ ที่ต้องใช้มัคคุเทศก์ลง อีกทั้งการเผยแพร่ยังสามารถกระจายได้มากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเวลา และการสร้างโอกาสในการต่อยอดสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

การพัฒนา และออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึก เขามอร่วมสมัย วัดพระเชตุพน ฯ

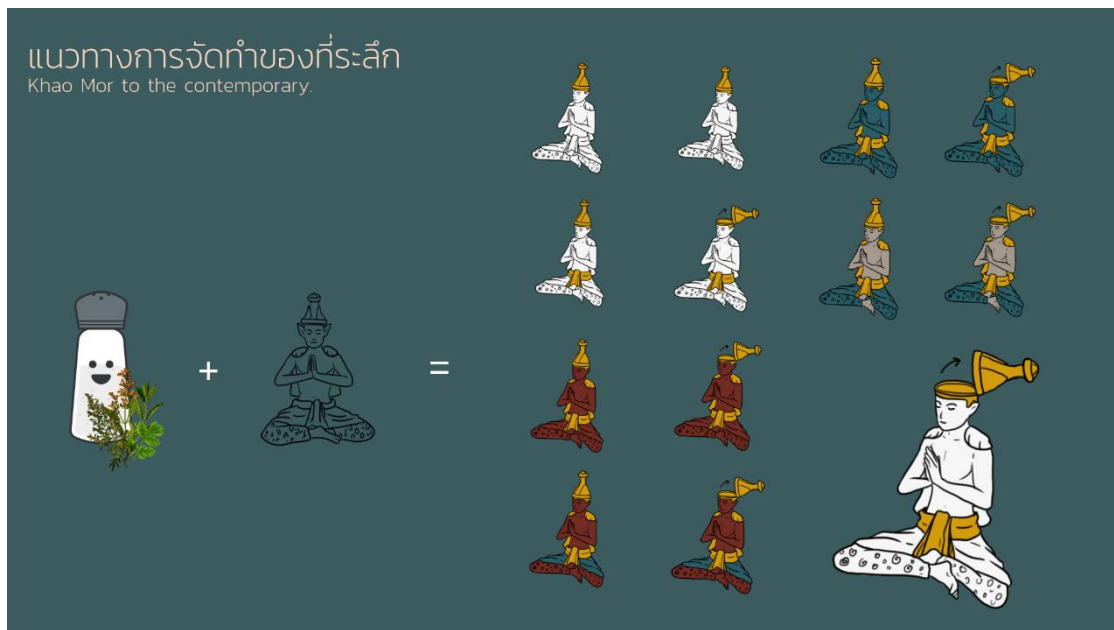
ผลจากการศึกษาข้อกำหนดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ระลึก โดยการศึกษาข้อมูล จากวารสารวิชาการศิลปะและการออกแบบ หัวข้อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระลึกองค์กรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (อรัญ วานิชกร : 2014) โดยเรียกแนวคิด "เพชรแห่งการออกแบบ" ที่มาจากการบูรณาการร่วมกันระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ระลึกองค์กร และผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 8 ข้อ ดังนี้ 1. อัตลักษณ์องค์กรเพื่อชุมชน(Logo) 2. ด้านการผลิตเป็นงานที่ผลิตด้วยมือ (Craft&Handmade) 3.วัสดุ

และการผลิตเพื่อสิ่งแวดล้อม(Eco Design) 4.ขนาดกะทัดรัด (Compact) 5.มีความเป็นต้นแบบ (Original Design) 6. ประโยชน์ใช้สอยที่ร่วมสมัย (Functional) 7.สีจากธรรมชาติ (Natural Color) 8. อัตลักษณ์ท้องถิ่น(Local Identity)

ภาพที่ 9 แนวคิด "เพชรแห่งการออกแบบ" (อริญ วานิชกร: 2014)

ผู้วิจัยได้ข้อกำหนดจากผู้เชี่ยวชาญถึงการต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยมีข้อกำหนดถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ควบคู่กับ สมุนไพรไทย ผู้วิจัยจึงมีการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ ยาดมฤาษีตัดตน โดยมีการผ่านผู้เชี่ยวชาญแล้ว ดังนี้

ภาพที่ 10 แนวทางการจัดทำของที่ระลึก ยาดมฤาษีตัดตน

อภิปรายผล

สื่อดิจิทัลที่ได้จากการวิจัยสอดคล้องกับนิทรรศการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แพทย์แผนไทย วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (อริญ วานิชกร และคณะ, 2560) ในการนำเสนอองค์ความรู้อัตลักษณ์วัดพระเชตุพน ฯ และการนำเสนอสู่จิบรรณ์ ผ่านสื่อดิจิทัลโดยใช้ QR Code เป็นสื่อกลาง สอดคล้องกับการศึกษาความร่วมมือของงานศิลปะจัดแสดง ผ่านงานอาร์ต เบียนาเล่ และความสนใจของผู้คนในยุคปัจจุบัน ที่มีความตื่นตัวกับงานจัดแสดงศิลปะมากขึ้น

กระบวนการศึกษาที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปต่อยอดสู่การพัฒนาสื่อดิจิทัลให้กับ องค์ความรู้ในส่วนของอัตลักษณ์อื่นๆ ให้กับวัดพระเชตุพน ฯ และที่อื่น ๆ ในรูปแบบเดียวกันได้ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวในประเด็นอื่นที่นอกเหนือจากการดูแลสุขภาพแบบไทยในอดีต ได้แก่ พุทธศิลป์ และโบราณวัตถุอื่น ๆ เพื่อเป็นการลดข้อจำกัดของเรื่องราวในอดีตสู่การสร้างบรรยากาศที่มีชีวิต สามารถอธิบายตัวเองได้ด้วยสื่อดิจิทัล และสามารถเผยแพร่สู่สากล ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นส่วนสำคัญในการออกแบบ คือข้อมูลผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ผสมกับความร่วมสมัยในปัจจุบัน และยังเป็นการลดเวลา ปริมาณงานประชาสัมพันธ์ ที่ต้องใช้มีคฤเทศก์ลง การเผยแพร่ยังสามารถกระจายได้มากขึ้น ลดข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่ในการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการลดข้อจำกัดของเรื่องราวในอดีตสู่ความเป็นภาพเคลื่อนไหว และบรรยากาศของบริบทเขามอร่วมสมัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปพัฒนา และทดลองใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการขยายผลองค์ความรู้ทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม
2. ควรมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยมีสื่อดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในกระบวนการการ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ และการให้ความหมายของสินค้าเชิง ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โดยเป็นการเพิ่มฟังก์ชัน ในรูปแบบของเทคโนโลยีผ่านสื่อดิจิทัล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงเนื่องจากการสนับสนุนจาก พระราชเวที (สุรพล ชิตานัน) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระเชตุพน ฯ พระมหานพรัตน์ อภิขุโว หัวหน้าแผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพน ฯ พระมหาอุดม ปัญญาโก พระวิทยากรประจำวัดพระเชตุพน ฯ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวัดพระเชตุพน ฯ สำนักยุทธศาสตร์ที่เปิดโอกาสในการเรียนรู้ และการเผยแพร่ผลงาน และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษา บ่มเพาะความรู้ ตลอดจนการเผยแพร่ผลงาน สุดท้ายขอขอบคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ที่ยังไม่ได้ออกมาถึงมา ณ ที่นี้ ที่คอยเป็นกำลังใจ และช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2560). สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/iq03/2733177>
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)
- อรัญญา วานิชกร และคณะ. (2561) การออกแบบนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อการเรียนรู้แพทย์แผนไทย วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
- กรองกาญจน์. (2562). ปราบกฏการณ์ร่วมสมัยในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร แรงบันดาลใจสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ระลึก. บทความการประชุมวิชาการระดับชาติ มศว วิจัย ครั้งที่ 12
- คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน ฯ. ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. กรุงเทพฯ ฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง; 2011.
- พระมหาอุดม ปัญญาโก. (2561, 30 มิถุนายน). แผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. สัมภาษณ์ วัดพระเชตุพน. ประวัติศาสตร์วัดโพธิ์. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2562, จาก <http://www.watpho.com>